

Quintessenzski filolog
ЛУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС

ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

УРЕЂУЈЕ

А. БЕЛИЋ

УЗ

СТАЛНУ САРАДЊУ

г. г. А. МЕЈЕ-А, проф. Collège de France, А. СТОЈИЋЕВИЋА, проф. Унив. у
Љубљани, К. НИЧА, проф. Унив. у Кракову, Љ. СТОЈАНОВИЋА, акад. у
Београду, М. РЕШЕТАРА, проф. Унив. у Загребу, О. ХУЈЕРА, проф. Унив.
у Прагу, Р. НАХТИГАЛА, проф. Унив. у Љубљани, СТ. ИВШИЋА, проф.
Унив. у Загребу, СТ. М. КУЉБАКИНА, проф. Унив. у Београду, ФР. ИЛЕШИЋА,
проф. Унив. у Загребу, ФР. РАМОВША, проф. Унив. у Љубљани и Х. БАРИЋА,
проф. Унив. у Београду.

КЊИГА V.

БЕОГРАД 1925—1926.

Стрѣз, Стрѣзо, Стрѣзе. 17. марта 1235 г. помиње се као сведок у уговору мира између Дубровника и Омиша Strieslavus (С. D. 3, 434), Стрѣ(з)слав или Стрѣзислав, исп. Стрѣзимир.

25. фебруара 1234 у тестаменту Ивана Гундулића и жене његове помиње се кућа коју је он купио а Marino Zrieve (Cod. Dipl. 3. 400). Црѣва.

Да поменем и један икавски облик од 1287 год. (од 8. маја) у називу међа која vadit ad Satyskam (Cod. Dipl. 6, 588) у акту бос. бана Пријезде. Сутѣска, Сатѣска.

Сш. Сшанојевић.

11. Загребъ и Аграмъ.

О происхожденіи имени хорватской столицы особенно второго, написано знаменитыми филологами, какъ-то Miklošićem, Jagićem и не такъ давно г. Musićem, много остроумныхъ соображеній и догадокъ; однако вопросъ всетаки не рѣшенъ окончательно, потому что представленныя объясненія основаны лишь на замысловатыхъ фонетическихъ предположеніяхъ: первое имя, въ значеніи крѣпость, „trdnjava“, приводится въ связь съ хорватскимъ grepsti, а нѣмецкое названіе города считается исковерканнымъ изъ хорватскаго. Чтобъ выяснить дѣло, нужно, на мой взглядъ, принять за исходную точку не теперешнія формы названныхъ имени, а поискать въ письменныхъ памятникахъ слѣдовъ древнѣйшаго начертанія ихъ.

По сообщенію автора статьи въ чешской энциклопедіи, г. Dryáka, подъ заглавіемъ „Záhřeb“¹, оказывается, что въ документѣ, въ силу котораго 1242 г. Белой IV были даны Загребу права свободнаго города, послѣдній названъ „Zagrabia in monte Grech.“ Форма съ основнымъ „а“, которое новѣйшіе ученые объясняютъ только вліяніемъ гармоніи гласныхъ, сохранилась до сихъ поръ въ мадыарскомъ названіи города „Zágráb“ и итальянскомъ „Zagabria“. И старѣйшее начертаніе нѣмецкаго имени является въ формѣ „Zagramb“.² Поэтому до сихъ поръ въ латинскихъ изданіяхъ трудовъ послѣдовательно пишутъ Zagrabia, а не Zagabria.³

¹ Ottův Slovník Naučný, XXVII 308.

² Ср. Jagić, Archiv XII 315.

³ На пр. въ Corpus Inscriptionum Etruscarum. Suppl. Fasc. I: Fragmenta Zagradiensia.

И такъ, первоначальное начертаніе имени нашего города указываетъ ясно на основу *grab*. Грабъ есть хорватское и вообще славянское названіе дикаго дерева *carpinus betulus* (по чешски *habr*); отъ него у Славянъ не разъ образовались мѣстныя имена; ср. въ Чехіи *Habru*, въ Словеніи *Gabrije*. И въ самой Хорватіи есть нѣсколько примѣровъ этого рода,¹ однако намъ улыбается другая, не менѣе вѣроятная возможность этимологіи, которая позволяетъ присоединить сюда и производство нѣмецкаго имени: это слово *graba*, изъ нѣм. *Graben*.² Тогда *Zagreb* и *Agram* представляютъ собою синкретистическія формы одной и той-же основы съ предлогами „*za*“ и „*am*“: *za grabo* даетъ *Zagrab*, и *am Graben*—*Agram*. Названія даны поселенію отъ его положенія.

Возникновеніе предположенныхъ сочетаній можно объяснить слѣдующимъ образомъ. Какъ извѣстно, по примѣру нѣмецкихъ рыцарей, и Славяне стали воздвигать твердыни и грады (*Burgen*) на возвышенныхъ мѣстахъ и окружать ихъ стѣной, передъ которой вырывались окопы (*Graben*). Близъ возникшей насыпи и на ней селились пришлые жители, торговцы и ремесленники, а въ случаѣ нападенія врага находили убѣжище въ самомъ градѣ. Такимъ населеніемъ и названо мѣсто имъ занимаемое „*Am Graben*“, *Grabenstraße*, какъ видимъ напр. въ Штаерскомъ Градцѣ, гдѣ улица даннаго имени тѣсно примыкаетъ къ замковой горѣ (*Schlossberg*). Отсюда тоже названія главныхъ улицъ въ другихъ городахъ, напр. въ Прагѣ „*Na říkorech*“ и „*Graben*“ въ Вѣнѣ. Въ словенскихъ городахъ есть улицы, носящія даже нѣмецкое названіе: „*na Grabnu*“ въ Люблянѣ и Камникѣ. Извѣстно, что главный контингентъ поселенцевъ составляли нѣмцы: ихъ то поселеніе и называлось „*Am Graben*“ и происшедшее отсюда сліяніемъ названіе дало засвидѣтельствованную форму „*Agramb*“, а съ отпаденіемъ *-b-*, *Agram*.

Съ другой стороны Хорваты, жители града, звали это поселеніе со своего мѣста жительства „*za grabo*“, *Zagrab*, а м. б. даже *Zagrabje*, если сравнить *Zagorje ob Savi* въ Словеніи и часто встрѣчающееся имя чешскихъ селеній „*Záhoří*“. Изъ первоначальной формы *Zagrab* произошло потомъ подъ вдіяніемъ подобныхъ хорватскихъ словъ (*pogreb*, *ogreb*) теперешнее *Zagreb*, съ ослабленіемъ неударяемаго *-a-* въ *-e-*. Наконецъ названіе одной части перенесено метонимически на цѣлый городъ.

¹ Ср. Miklosich, *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen*. S. A. II 25, № 121.

² См. *Rječnik Jugoslavenske Akademije s. v. graba*.

И такъ, оба имена возникли изъ одной и той же основы параллельно, не такъ, какъ обыкновенно толкуютъ, нѣмецкое изъ хорватскаго.

И. Луньякъ.

12. Из записника Друштва Србске Словесности.

Овде се саопштавају преписи оних тачака записника Д. С. Слов. које се тичу избора Даничићева за секретара Друштва, његове прве оставке, поновног избора и Даничићеве дефинитивне оставке. Документи под бројевима 1—4 писани су Даничићевом руком, само бр. 5 писан је руком казначеја Друштва Јевтимија Аврамовића, који је тада и вршио дужност секретара Друштва. Ортографија и све остало задржано је као у оригиналу. Записници Д. С. С. чувају се у Архиву Српске Краљ. Академије.

А. Б.

1.

ГЛАВНА СЕДНИЦА,

13 Јануара 1857.

Председатељ: Попечитељ Правосудія и Просвѣштенія Г. Стефанъ Марковићъ.

Подпредседатељ: Г. Архимандритъ Гаврило.

Чланови: почастный, Г. Советникъ Радованъ П. Дамяновићъ ; редовни: Г. Попечитељ финансије Ј. Мариновићъ, Г. Ј. К. Магазиновићъ, Ј. Гавриловићъ, Архимандритъ Сава, Архимандритъ Євгеніе, Ј. Ристићъ, В. Лазићъ, К. Бранковићъ, Д. Нешићъ, Р. Лешянинъ, Н. Крстићъ, Л. П. Ненадовићъ, В. Вуйићъ, А. Чварковићъ, Ђ. Ђирићъ, Д. Балаитскій, В. Јакшићъ, С. Николићъ, М. Спасићъ, С. Срећеновићъ, Ђ. Даничићъ, Д. Матићъ, Ј. Шафарикъ, Ј. Веселићъ, А. Вукомановићъ, Є. Груићъ, М. Т. Јанковићъ.

Казначей: М. А. Симићъ.

Секретаръ: Ђ. Малетићъ.

6.

Пошто секретаръ за годину 1856, Г. Ђ. Малетићъ захвали Друштву на поверену, а у име Друштва Председатељ нѣму на труду, предложи Председатељ троицу редовнихъ чланова, да